

Бояркіна Ганна Вікторівна

старший викладач кафедри іноземних мов та перекладу,
факультет права і міжнародних відносин

Державний університет "Київський авіаційний інститут", м. Київ, Україна

ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ЗАПЕРЕЧНИХ ВИСЛОВІВ У НАКАЗОВІЙ ФОРМІ В СУЧАСНІЙ ІТАЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Будь-яке суспільство розподіляється на різні прошарки та верстви населення, де є ті, хто керує, а також ті, хто їм підпорядковується. Будь-яка людина під час спілкування із співрозмовником, маючи на меті прояв свого незадоволення чи то обурення, автоматично застосовує заперечні висловлювання. Деякі з них можуть бути побудовані в більш м'якій формі, а деякі – навпаки в суто жорсткому вигляді. Який саме варіант обрати – справа адресанта з урахуванням конкретної мовленнєвої ситуації (адресат лише отримує готовий вислів). Отже, як правильно будувати та висловлювати заборону, обурення з точки зору граматики сучасної італійської мови?

Користуючись рідною мовою, носій навіть не замислюється над тим, як треба формулювати заперечно-заборонні вислови. Проте під час вивчення іноземних мов виявляються цікаві граматичні особливості й італійська мова – не виняток. На перший погляд здається, що достатньо додати заперечну частку перед дієсловом і фраза готова – ось тут і криються найтипівіші помилки учнів, студентів, які вивчають сучасну італійську мову з викладачем в учбовому закладі, на мовних курсах або самостійно, використовуючи матеріали з Інтернету тощо [4; 8]. Маючи під рукою необхідний для вивчення матеріал у паперовому чи цифровому форматі, учень/студент вивчає його саме в тому вигляді, в якому він представлений. Деякі підручники з граматики розміщують зовсім небагато інформації щодо певних тем (насамперед це стосується пояснень та прикладів через їхню недостатню кількість). Проаналізувавши наявні посібники та підручники з італійської мови, ми дійшли висновку, що дуже поверхнево висвітлена тема імперативу (як в звичайній, так і в заперечній формах) [3; 5; 6; 7]. Щодо заперечних висловів взагалі бракує прикладів. Отже для тих, хто вивчає італійську мову, вкрай важливо звертати достатню увагу на побудову висловів наказового типу, а також реальних прикладів їхнього використання.

По-перше, треба завжди пам'ятати, що в сучасній італійській мові накази-заборони граматично узгоджуються з особою (адресатом), до якої

звертаються. Неможливо використовувати однакові форми висловлювань до всіх осіб, як, наприклад, в англійській мові: “Don’t cry!/ Don’t lie!/ Don’t worry!/ Don’t smoke here!”.

В процесі перекладу заперечної фрази у формі імперативу українською мовою варто знати, що зазвичай вживають тільки 2 форми звернень-заборон: в другій особі однини/множини та в першій особі множини (проявляється це через вживання дієслів із відповідними закінченнями у наказовому способі). Заперечні накази в третій особі однини/множини використовуються з додаванням спонукального слова “Нехай/хай”.

В італійській мові на відміну від англійської та української виокремлюються суттєві особливості щодо формулювання заперечно-заборонних висловів, тому потрібно звертати особливу увагу на наступні деталі: 1) до кого направлено звертання (друг, колега чи людина незнайома або більш статусна, або старша за віком за адресанта); 2) кількість адресатів (враховується однина/множина); 3) ключове спонукальне дієслово є правильним, неправильним чи зворотнім; 4) відсутні або присутні займенники прямого/непрямого додатків; 5) мовленнєва ситуація трапилася в формальній чи неформальній обстановці. Як бачимо, існує чимало параметрів, які неможливо зневажати під час утворення висловів за допомогою наказового способу.

Отже, під час звертання до однієї особи на “ти” (другої особи однини) побудова заборонних звертань дуже проста: перед спонукальним дієсловом в інфінітивній формі додається заперечна частка “non”. Наприклад: “Non piangere!” (“Не плач!”); “Non avere paura!” (“Не бійся!”); “Non essere in ritardo!” (“Не запізнюйся!”); “Non fare rumore!” (“Не галасуй!”); “Non fumare qui!” (“Не пали тут!”); “Non andare lì!” (“Не ходи туди!”) та інші.

Проте є нюанс, який потрібно враховувати в процесі перекладу подібних звертань, а саме: чи наявний займенник прямого/непрямого додатків у вислові-оригіналі рідною мовою (відповідає на запитання “що?/кому?”). Він може бути представлений у вигляді слів “мені/тобі/йому/їй/нам/вам/їм//його/її/їх”. Для неносіїв італійської мови у багатьох випадках обов’язково необхідно звертати увагу на подібні додаткові слова: саме вони прояснюють відносини між співрозмовниками та інколи й ще третіми особами. Наприклад: “не розповідай мені про це.../не кажи йому про те.../не кажи їм про неї...” та інші багаточисельні варіації. Звісно, що врахувати всі можливі комбінації неможливо, однак пояснити структуру подібних поєднань між собою у вигляді сполучення займенників

непрямого/прямого додатків є вкрай важливим. Зосередитися на додатках важливо тому, що вони за граматичними правилами сучасної італійської мови під час звертання до другої особи в однині (на “ти”) можуть бути розташовані як попереду спонукального дієслова, але після заперечної частки “non”, так і після дієслівного “збудника” [1; 5]:

1) поєднання із займенниками непрямого додатку (еквівалентні давальному відмінку в українській мові):

- “non **mi** fare dei regali = non farmi dei regali (не даруй **мені** будь-що)”;
- “non **le** comprare una borsa costosa = non comprarle una borsa costosa (не купи **їй** коштовну сумку)”;
- “non **gli** telefonare = non telefonargli (не телефонуй **йому/їм**)”

2) поєднання із займенниками прямого додатку (еквівалентні знахідному відмінку в українській мові):

- “non **mi** toccare = non toccarmi (не торкайся **мене**)”;
- “non **lo** disturbare = non disturbarlo (не турбуй **його**)”;
- “non **la** ingannare = non ingannarla (не обмануй **її**)”

3) поєднання разом двох займенників (непрямого + прямого додатків):

- “non **me lo** dire = non dirmelo (не кажи **мені цього**)”;
- “non **ci la** raccontare = non raccontarcela (не розповідай **нам її** [історію]);
- “non **gliene** dare = non dargliene (не давай **йому/їм те**)”.

Під час формулювання заборонної фрази із зворотними дієсловами не забуваймо про зворотні частки, за допомогою яких уточнюється адресат:

- “non **ti** preoccupare = non preoccuparti” (не хвилюйся “**ти**”);
- “non **ti** alzare = non alzarti” (не вставай “**ти**”);
- “non **ti** arrabbiare = non arrabbiarti” (не злися “**ти**”)

Побудова висловів наказового типу у другій особі множини (“ви”) у негативній формі виконується за тими самими правилами, які використовуються під час побудови незаперечних спонукальних висловів, лише із додаванням частки “non” перед дієсловом-уточненням дії, яку не треба робити [3]:

- “not andate lì/не ходіть туди”;
- “non fumate qui/не паліть тут”;
- “non avete paura/не бійтеся”;
- “non mangiate troppo/не їжте багато”;
- “non bevete alcolici/не пийте алкоголь”;
- “non siate timidi/timide/не будьте сором’язливими, не соромтеся”.

За необхідності вживають займенники непрямого/прямого додатків окремо або у поєднанні разом згідно з мовленнєвою ситуацією (правила

вживання такі самі, як під час побудови незаперечних наказових звертань з урахуванням того, що займенники додаються безпосередньо або після заперечної частки “non”, або після дієслова з відповідними закінченнями, що є більш властивим та природнім) [2; 6]:

- “non fate**lo** = non **lo** fate/не робіть **цього**”;
- “non ascoltate**la** = non **la** ascoltate/не слухайте **її**”;
- “non disturbate**mi** = non **mi** disturbate/не турбуйте **мене**”;
- “non credere**gli** = non **gli** credere/не вірте **йому/їм**”.

В процесі використання зворотних дієслів в формі заборони під час звертання в другій особі множини вживання зворотної частки “vi” є обов’язковою умовою:

- “non **vi** lamentate = non lamentate**vi**” (не скаржтеся “ви”);
- “non **vi** preoccupate = non preoccupate**vi**” (не хвилюйтеся “ви”);
- “non **vi** arrabbiate = non arrabbiate**vi**” (не злийтеся “ви”).

Формулювання заперечних форм у першій особі множини (“ми”) відповідає правилам побудови спонукальних висловів у незаперечній формі із відповідним закінченням “iamo” для всіх дієслів трьох дієвідмін та додаванням частки “non” попереду дієслова і необхідних займенників, зворотної частки “ci” позаду [2; 5]:

- “non sposia**moci**/не одружуймося”;
- “non fida**moci** di lui/не вірмо йому”;
- “non facc**iamo** gli errori = non facc**iamoli** /не робімо (їх) помилок”;
- “non compr**iamo** le cose inutili = non compr**iamole** /не купуймо (їх) непотрібні речі”;
- “non togli**amoci** le scarpe = non togli**amocele** /не знімаймо взуття, не роззуваймося”.

Найбільшу увагу слід приділяти вживанню заперечних форм дієслів (правильних, неправильних і зворотних із відповідними закінченнями) під час звертання на “Ви”: за необхідністю контексту займенники прямого/непрямого додатків, а також зворотню частку “si” слід розташовувати безпосередньо перед дієсловом після заперечної частки “non” [2; 7]:

- “non **mi** dica/Ви не кажіть мені”;
- “non **me lo** dica/Ви не кажіть мені цього”;
- “non **si** alzi/Ви не вставайте”;
- “non **si** fermi qui/Ви не зупиняйтеся тут”;
- “non **la** guardi/Ви не дивіться на неї”;
- “non **si** fidi di lui/Ви не довіряйте йому”;
- “non **li/le** chiami/Ви не телефонуйте їм”.

Також всім, хто вивчає сучасну італійську мову, слід ретельно запам'ятовувати неправильні дієслова, які відмінюються не за правилами: імперативні форми не можна вгадати (на прикладі дієслів “essere” [tu/sii, Lei/sia, noi/siamo. voi/siate]; “avere” [tu/abbi, Lei/abbia, noi/abbiamo, voi/abbiate]; “dare” [tu/da'-dai, Lei/dia, noi/diamo, voi/date], “fare” [tu/fa'-fai, Lei/faccia, noi/facciamo, voi/fate]; “stare” [tu/sta'-stai, Lei/stia, noi/stiamo, voi/state]; “andare” [tu/va'-vai, Lei/vada, noi/andiamo, voi/andate]; “dire” [tu/di', Lei/dica, noi/diciamo, voi/dite] та інших) [3; 7].

Отже, робимо висновок, що вживання заперечних висловів у наказовому способі в сучасній італійській мові потребує особливої уваги, зосередженості і практики. З урахуванням недостатньої кількості прикладів вважаємо доцільним продовжити вивчення цієї теми з послідовним аналізом та системним підходом до використання.

Список використаних джерел:

1. Imperativo negativo - enciclopedia - treccani. *Treccani*. URL: [https://www.treccani.it/enciclopedia/imperativo-negativo_\(La-grammatica-italiana\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/imperativo-negativo_(La-grammatica-italiana)/) (дата звернення: 20.04.2025).
2. L'Imperativo italiano > come si forma e quando si usa questo modo verbale. *Europass IT*. URL: https://www.europassitalian.com/it/trisorse-gratuite/grammatica/modi-e-tempi-verbali/imperativo/?srsltid=AfmBOoowZCs1CX-6rzv2zvdNywyjREjbB5VfipchdWHsX7zoTsXy_X9_ (дата звернення: 20.04.2025).
3. Marco Mezzadri. GP: Grammatica pratica della lingua italiana. Bonacci editore, Loescher coedizioni, 2016. 240 p.
4. Non lavarti le mani! Imperativo negativo con i pronomi nei verbi regolari - Grammatica italiana. URL: <https://www.gymglish.com/it/saga-baldoria/italiano-grammatica/non-lavarti-le-mani-imperativo-negativo-con-i-pronomi-nei-verbi-regolari> (дата звернення: 20.04.2025).
5. Nuova grammatica comunicativa: a communicative grammar worktext with written and oral practice / ed. by Phil Turk, Mike Zollo, Lincolnwood, Ill, USA : NTC Publishing, 1997. 405 p.
6. Una grammatica italiana per tutti 1. Edilingua, 2014. 207 p.
7. Una grammatica italiana per tutti 2. Edilingua, 2014. 204 p.
8. URL: <https://learnamo.com/imperativo-italiano/> (дата звернення: 20.04.2025).